

BESLUT

2019-02-18

Dnr: 18/03103

SAKEN

Val 2018: Slutdebatten, SVT1, 2018-09-07, debattprogram med riksdagspartiernas partiledare; fråga om opartiskhet, saklighet och mediets genomslagskraft

BESLUT

Programmet fälls. Det strider mot kravet på opartiskhet.

FÖRELÄGGANDE

Sveriges Television AB ska på lämpligt sätt offentliggöra nämndens beslut.

PROGRAMMET

Programmet var ett direktsänt debattprogram med riksdagspartiernas partiledare och bestod av en inledning, partiledardebatt och en avslutande direktsänd efteranalys. Debatten var uppdelad i fem ämnen: sjukvården, klimatet, integrationen, ekonomin och regeringsfrågan. I programmets analysdel intervjuades partiledarna och debatten kommenterades av en politisk reporter och en medverkande statsvetare. Under ämnet integrationen sades bland annat följande.

(Jimmie Åkesson) – Ja, men jobb är viktigt. Jobb är avgörande. Men vi måste ju också ställa oss frågan, för det, hela integrationsdebatten har i alla dessa år handlat om just jobb. "Bara invandrarna får jobb, så kommer allt att lösa sig", har alla de här sagt, alltid. Det händer ju inte. Det blir inte så. Och därför så måste man ställa sig frågan: "Varför är det så svårt för de här människorna att få jobb?" Jo, det är för att de inte är svenskar. För att de, de är, de passar inte in i Sverige. Och det är klart, att då... (Annie Lööf) – Men... (Åkesson) – ...är det svårt att... (Lööf) – Hur... (Åkesson) – ...få jobb. (Lööf) – ...hur uttrycker du dig? (Åkesson) – Det är klart, att då är det svårt att få jobb. Då måste man ju få förutsättningar att bli just svensk. Man måste få förutsättningar att passa in i Sverige. Men de här har i alla dessa år bemött nytillkomna på deras villkor. På deras språk. Utifrån deras sedvänjor. Utifrån deras kultur. Och då blir det detta splittrade samhälle. [...] (Jan Björklund) – Jimmie Åkesson, du vill lösa integrationsproblemen genom att vi inte ska ta emot några invandrare överhuvudtaget. (Åkesson) – Nej, genom att de ska bli en del av samhället. [...] (Björklund) – Då förstår ju jag också det inte blir några integrationsutmaningar, om man inte tar emot någon,

över huvud taget. Men, det är inte den vägen som är rimlig att gå, ändå. Därför att vi är ett av världens rikaste länder. Och den hjärtlösa syn du har på dessa människor, den är oacceptabel för mig. Däremot så är det också klart, att Sverige kan inte lösa, ensamt, världens problem. Men de som kommer hit och har asylskäl ska få stanna. [---] (Isabella Lövin) – Ja. Jag måste få ta upp en väldigt viktig sak, och det är att Jimmie Åkesson nu börjar prata om återvandring. Han tar pengar från integrationen och säger det att, här har ni pengar till "ni som redan är här och som borde åka hem". Inte som han menar, passar in i det svenska samhället. Och det här är ju att driva upp en iskyla i vårt svenska samhälle som är farlig. Det är ett gift som sprider sig nu. [---] (Åkesson) – Jag tror att det är en väldigt bra idé att vi möjliggör för människor som är dömda till ett evigt utanförskap i Sverige, att återetablera sig i hemlandet om de vill det. Och det är biståndspolitik. Det är riktig biståndspolitik. [---] (Löf) – Ju närmare valdagen vi har kommit, desto mer har Sverigedemokraterna radikaliserats. Innan ville man avskaffa asylinvandringen. Nu vill man avskaffa även möjligheten att ta emot de allra mest utsatta kvotflyktingarna. Man vill ha återvandring och man vill dessutom avskaffa möjligheten till dubbelt medborgarskap. Som vi märker i den här debatten, så är detta ett värderingsval. Det här handlar om att stå upp mot rasism, främlingsfientlighet, extremism. Och stå upp för framtidstro, medmänsklighet, företagsamhet och jämställdhet. Det här är ett viktigt val på söndag. Där vi ser i den här debatten att det är viktigt att välja och viktigt att rösta på krafter som för Sverige framåt.

I programmets analysdel kommenterades slutdebatten av en politisk reporter och en medverkande statsvetare och vissa sekvenser visades från diskussionen. Från den delen av debatten som handlade om integrationen visades bland annat följande.

(Åkesson) – De passar inte in i Sverige. Och det är klart, att då... (Löf) – Men... (Åkesson) – ...är det svårt att... (Löf) – Hur... (Åkesson) – ...få jobb. (Löf) – ...hur uttrycker du dig? [---] (Björklund) – Jimmie Åkesson, du vill lösa integrationsproblemen genom att vi inte ska ta emot några invandrare överhuvudtaget. (Åkesson) – Nej, genom att de ska bli en del av samhället. (Björklund) – Då förstår ju jag också att det inte blir några integrationsutmaningar, om man inte tar emot någon, över huvud taget. (Lövin) – Och det här är ju att driva upp en iskyla i vårt svenska samhälle som är farlig. Det är ett gift som sprider sig nu.

Efter sammandraget kommenterade programledaren Jimmie Åkessons uttalanden från partiledardebatten genom att säga följande.

Och vi ska börja med att säga att Jimmie Åkessons uttalande här i inledningen var grovt generaliserande och SVT tar avstånd ifrån det.

Därefter sades följande.

(Programledare) – Varför uttryckte han sig så där, [namn på politisk reporter]? (Politisk reporter) – Ja partiet har en väldigt tydlig linje och partiet har dessutom vana att uttrycka sig ungefär så här, även om man kanske inte går så här långt alla gånger. Men, men man är väldigt tydliga i sin politik på det här området. Och det finns säkert ett behov också, har vi ju sett när det gäller migrationspolitiken, där partiet har tagit ytterligare ett steg när man säger nej till, till att ta emot kvotflyktingar, till och med. Det, det har man inte gjort senare. Så att det finns säkert, ligger ett behov av partiet att sticka ut ytterligare lite mer, jämfört med vad man har gjort tidigare. När alla andra partier har närmat sig och till och med övertagit delar utav Sverigedemokraternas politik.

ANMÄLNINGARNA

Anmälarna anser sammanfattningsvis följande.

- Programbolaget tog partipolitisk ställning genom att ta avstånd från uttalanden som Jimmie Åkesson gjorde under integrationsdebatten.
- Programledaren återgav inte Jimmie Åkessons uttalanden korrekt i samband med avståndstagandet. Avslutande delen av Jimmie Åkessons uttalanden klipptes dessutom bort i sekvensen som spelades upp efter debatten.
- Jimmie Åkessons uttalanden var rasistiskt, diskriminerande och innebar hets mot folkgrupp. Sveriges Television (SVT) tog inte tillräckligt tydligt avstånd från Jimmie Åkessons inlägg.
- Programledarnas förhållningssätt medförde att Sverigedemokraterna (SD) marginaliserades i sändningen. Jimmie Åkesson blev flera gånger avbruten och fick sällan ordet i debatten.
- SVT tog inte avstånd från Isabella Lövin's uttalanden om att Alliansen var en "blåbrun röra" och "luta sig åt det bruna hållet". SVT tog inte avstånd från Jonas Sjöstedts uttalanden om att SD är rasister.
- Miljöpartiet gynnades i debatten för att de skulle få stödriöster.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

SVT anför i huvudsak följande.

Grundregeln i slutdebatten är att partiledarna ska få möjlighet att framföra sina bästa argument i varje ämne och att deltagarna sammanlagt ska ha fått ungefär lika lång tid att uttala sig. Beräkningen av tiden och turordning i debatten kontrolleras av flera personer som har översikt över samtliga kameror från kontrollrummet. Tidtagningen kontrolleras även efter programmet för säkerhets skull. Det ligger dock i sakens natur att partiledarna kan bli avbrutna och att det kan uppstå viss tidspress. Historiskt sett tenderar partiledarna för regeringspartierna att få lite längre talartid för att de, i långt större utsträckning än partierna i opposition, angrips eller kritiseras och därmed behöver ges möjlighet till replik. Under Alliansens tid i regering tenderade deras block att få mer tid i SVT:s partiledardebatter, på samma sätt som Socialdemokraterna och Miljöpartiet tenderade att få mer tid under sin mandatperiod. Vid partiledardebatten den 7 september 2018 räknades talartiden på debattens fyra första ämnen. När det gällde det sista ämnet, regeringsfrågan, släpptes tidfördelningen eftersom alla partier inte var lika involverade och debatten fick röra sig kring

huvudpersonerna i den diskussionen.

När det gäller de olika debattörernas mer eller mindre sakliga argument eller epitet om varandras politik, bedömdes de som en del av den politiska sakdebatten som kunde kommenteras eller bemötas av den som önskade replikera. Uttalandena ligger även inom ramen för uttalanden av externt medverkande för vilka kravet på saklighet och opartiskhet är lägre än för företrädare för SVT, enligt nämndens praxis.

Jimmie Åkessons uttalanden aktualiserade en rad frågor om hur de kunde uppfattas. Under tiden som redaktionen försökte ta fram och lyssna på uttalandena igen, reagerade några av de andra partiledarna på dem. Som framgår av programmet gjordes inte något bemötande av SVT:s programledare i denna del av programmet.

Efter partiledardebatten i den efterföljande analysen lyftes den hårdare tonen mellan debattdeltagarna och det inlägg i integrationsdebatten som Jimmie Åkesson gjort om invandrare som inte får jobb och de reaktioner som det hade väckt. För att belysa och diskutera detta klippte redaktionen ihop ett sammandrag. När sammandraget gjordes beaktades att det sändes i samma program som partiledarnas ursprungliga uttalanden, när publiken fortfarande hade debatten i gott minne. Det framgick också av programledarens påannonsering att det som skulle visas enbart var en del av debatten.

Sammandraget av partiledarnas uttalanden innehöll som framgår även en illustration av Jimmie Åkessons uttalanden. Redaktionen bedömde att uttalandena aktualiserade bestämmelsen om mediets särskilda genomslagskraft när det exponerades utanför sitt tydliga sammanhang och dessutom repeterades. Redaktionen bedömde att det aktualiserade den del av bestämmelsen som tar sikte på uttalanden som kan uppfattas som nedsättande till exempel på grund av en viss hudfärg eller nationalitet eller ifrågasätter allas lika värde som svenskar eller vem som är svensk.

Mot bakgrund av detta gjordes ett kort avståndstagande av programledaren med stöd av demokratibestämmelsen. Som framgår av praxis ger den ett undantag från kravet på opartiskhet om ett uttalande kan uppfattas som generaliserande, nedsättande eller till exempel ifrågasätter människors lika värde. I det aktuella fallet bedömdes att uttalandena kunde uppfattas så att invandrare inte var svenskar och att de inte passar in i Sverige och att man därmed kunde ifrågasätta invandrare svenskar lika värde i förhållande till andra.

Jimmie Åkessons formulering ”De passar inte in...” inledde illustrationen och hans fortsatta argumentation att invandrare skulle bli en del av det svenska samhället fanns också med. Även om senare uttalanden kanske kunde uppfattas som en nedtoning av det första uttalandet utgick det från grundformuleringen

och kunde uppfattas som att invandrade svenskar kunde betraktas som icke-svenskar. Det vill säga ”De ska bli en del av svenska samhället” kunde också uppfattas som att, som samhället nu var, är invandrade svenskar inte en del av samhället. Redaktionen bedömde att oavsett om den senare formuleringen var avsedd som en modifiering av det första uttalandet eller inte, gick det inte att bortse från hur Jimmie Åkessons uttalanden kunde uppfattas. Det bedömdes även som oklart om de andra partiledarnas reaktioner bemötte uttalandena fullt ut i denna form där uttalandena var förkortade och upprepade.

Redaktionen konstaterade i efterhand att Åkessons uttalande behövde hanteras men att det kunde ha gjorts på ett annat sätt och hanterats journalistiskt. Även om redaktionen bedömde att det kunde ha hanterats på ett annat sätt, anser SVT att sekvensen inte strider mot bestämmelsen om mediets särskilda genomslagskraft, eller att bemötandet strider mot kravet på opartiskhet eftersom demokratiparagrafen i radio- och tv-lagen ger programföretaget ett sådant undantag i bestämmelsen.

Som framgår av den aktuella delen av integrationsdebatten fick programledarna lov att avbryta partiledarna flera gånger och fördela ordet. Jimmie Åkesson fick dock möjlighet att fortsätta sin replik och tala till punkt, vilket han också gjorde. Av sammanräkningen av den tid Jimmie Åkesson uttalade sig i integrationsdebatten hade han näst längst talartid. Räknat på hela debatten låg Jimmie Åkessons talartid på en medeltid jämfört med de andra partiledarna.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget.

SVT ska ta hänsyn till televisionens särskilda genomslagskraft när det gäller programmens ämnen och utformning samt tiden för sändning av programmen (16 § i sändningstillståndet). Bestämmelsen innebär att programföretaget inte får sända program eller inslag som är uppenbart kränkande, till exempel mot människor med viss hudfärg, nationalitet, religion eller sexuell läggning.

Av betydelse i ärendet är den så kallade demokratibestämmelsen i 5 kap. 1 § radio- och tv-lagen. Enligt demokratibestämmelsen ska programverksamheten som helhet präglas av det demokratiska statsskickets grundidéer och principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet.

Demokratibestämmelsen utgör inte någon självständig prövningsgrund för nämnden i bedömningen av enskilda program men kan få indirekt betydelse. Om vad som förekommer i ett inslag skulle innebära att inslaget strider mot bestämmelsen om mediets särskilda genomslagskraft, till exempel ett uttalande som är uppenbart kränkande mot människor av viss hudfärg eller nationalitet, kan programföretaget med stöd av demokratibestämmelsen minska genomslagskraften av det kränkande inslaget utan att därmed komma i konflikt med kravet på opartiskhet. Detta kan göras genom att programföretaget tar upp, ifrågasätter och bemöter ett uttalande som är uppenbart kränkande eller, när det är nödvändigt, tar avstånd från uttalandet. Omvänt gäller att om programföretaget markerar mot ett uttalande i en situation där detta inte är påkallat, så kan markeringen anses utgöra ett ställningstagande i strid med kravet på opartiskhet.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden tillämpar bestämmelserna i radio- och tv-lagen och programföretagens sändningstillstånd. Det ingår inte i nämndens uppgift att pröva frågor om hets mot folkgrupp. Denna kritik mot programmet lämnas därför utan åtgärd.

Nämnden konstaterar att programmet var direktsänt och utgjordes av en partiledardebatt med riksdagspartiernas partiledare, följt av en efteranalys med sammandrag från partiledardebatten. Programmet sändes två dagar före dagen för val till riksdag, kommun- och landstingsfullmäktige.

I samband med integrationsdebatten gjorde SD:s partiledare uttalanden bland annat om varför det enligt hans mening är svårt för invandrare att få jobb och integreras i Sverige. Uttalandena mötte reaktioner hos övriga partiledare och ledde till debatt dem emellan. Huvuddragen i denna ordväxling speglades i SVT:s sammandrag. Därefter tog SVT i ett svepande uttalande avstånd från partiledarens inlägg.

Det kan diskuteras om partiledarens uttalanden i debatten var sådana att det krävde ett ifrågasättande eller bemötande från SVT. Oavsett vilket riskerade emellertid det sätt på vilket SVT:s markering gjordes efter debatten att framstå som ett politiskt ställningstagande. Nämnden beaktar särskilt att uttalandena gjordes i en partiledardebatt i nära anslutning till valet. Avståndstagandet medför därmed att programmet strider mot kravet på opartiskhet.

Nämnden anser inte att programledarens förhållningssätt, eller vad anmälarna anfört i övrigt, medför att programmet strider mot kraven i SVT:s sändningstillstånd.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson, Ulrika Hansson, Clas Barkman, Berivan Yildiz, Bo-Erik Gyberg och Gunnar Springfeldt efter föredragning av Rasmus Gedda.

På granskningsnämndens vägnar

Dag Mattsson

Rasmus Gedda

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.